

Iz knjige sirot.

Josip Vandot

IX.

Kakor zlata mamica svoje bolno dete, tako je nesel stari pastir Grega Andrejca preko pašnika proti hišici gospe Amalije. Velike korake je delal in hitel, kolikor je mogel. Dolgo, dolgo se mu je zdelo, da že hodi in vroče mu je že prihajalo. A glej, že je tu prijazna hišica, in vežna vrata so na stežaj odprta. Tam stoji zdravnik in gospa, zavita v volneno ruto, stoji kraj njega. Začudil se je zdravnik, ko je prišel h gospe in ni našel nobenega bolnika. Pa tudi gospa se je začudila, ko je zagledala zdravnika, ki je vprašal po bolniku.

„Mlad fant je pozvonil,“ je dejal zdravnik. „Ves je bil zasopel in pokrit s snegom. Rekel mi je, naj grem nemudoma k vam.“

„Morda je Andrejec,“ je pomislila gospa. Stopila je vun pred vežna vrata in takrat se je približal Grega z dečkom v naročju. Razumela je zdaj gospa vse, in tudi zdravnik je vse razumel.

„Andrejec je,“ je rekel stari pastir, ko se je približal. „Umril je ... V snegu sem ga našel, in življenja ni več v njem.“

Težko je sopel Grega, in pot mu je pokrival vroče čelo. Zdravnik pa mu je vzel dečka z naročja in ga položil v veži na tla. Ni se ganil Andrejec — bil je trd in kakor mrtev.

„Prinesite snega!“ je rekel zdravnik in slekel dečka. Grega je kar z rokami sipal v vežo krhki sneg, in zdravnik je drgnil z njim Andrejca po vsem životu. Sklonil se je tuintam in poslušal, če mu bije srce in če morebiti ne dahne rahlo. A bilo je zaman. Prišli so tudi oni možje, ki so iskali dečka na pravi poti. Vrnili so se žalostni; ker so zagledali Grega na pragu hišice mestne gospe, so prišli bliže, in v veži so zagledali Andrejca na tleh. Zdravnik se še vedno ni utrudil; drgnil je neprestano s snegom po životu ubogega pastirčka.

Vsi so že mislili, da Andrejec nikoli več ne oživi. Zmrznil je — in duša je že davno odplavala iz telesa proti nebu. Ves človeški trud je zaman — mrtvega ne zbudi več človeška roka ... Vsi so mislili tako. Le Grega je bil trdno prepričan, da zdravnik gotovo zbudi Andrejca. Ko je nametal že dosti snega v vežo, je stopil k mrtvememu dečku in mu gledal nepremično v obraz. In glej, zazdelo se mu je, da je šinila Andrejcu komaj vidna rdečiča v obraz ... Glej, ali se ni zganila trepalnica komaj vidno?

Radosten se je sklonil stari pastir k zdravniku in mu zašepetal, kaj da je videl. Pritisnil je zdravnik uho na dečkovo srce. Ko je dvignil obraz, se je smehljaj zadovoljno.

„Življenje prihaja nazaj,“ je dejal gospe, ki je opazovala vsa v skrbah in žalosti vsako njegovo kretnjo. Razveselili so se vsi teh besed in vsi so se oddahnili.

In res — trdota je izginjala počasi z Andrejčevega telesa. Voljnější so prihajali udje, in srce je jelo biti počasi in neredno. Celo prsti so se zaprli na desni roki in se potem počasi odprli. Prihajalo je življenje v otplo truplo in budilo Andrejca iz smrti. Ves vesel ga je gledal stari pastir, in oči so se mu svetile.

„Ne bo umrl,“ je ponavljal Grega in si mel roke. „Ugrabil sem ga smrti, ugrabil, dasi težko . . .“

Črez uro potem pa je odprl Andrejec napol oči. Toda svetloba svetilke mu je bila najbrže neprijetna. Zato so se mu hitro spet zaklopile trepalnice in vzdih, globok in vsem slišen, se mu je izvil iz prsi. Potem pa je bil spet tih in miren.

„Naj mi pomaga kdo,“ je rekel zdravnik. „Ponesemo ga v stransko sobo. Saj dovolite, gospa?“

Toda stari pastir je že dvignil dečka v svoje naročje. Previdno in mehko ga je nesel za staro Lizo, ki mu je svetila v sobo, in ga položil tam na posteljo. Zagrnil ga je zdravnik z odejo in rekel potem:

„Za zdaj je rešen smrti. Ni manjkalo dosti, pa bi bilo po njem. Dobro, da ste me poklicali tako hitro. Kdo pa je bil oni vrli deček, ki je prišel k meni?“

„Mihec je bil — Gromov Mihec,“ je odvrnil Grega. „Veste, gospod, z mano je bil, ko sva našla reveža . . . Teci, Mihec, sem mu rekel, teci, kolikor moreš! . . . In res je tekel Mihec, tekel tako, da ste vi prej prišli v hišo nego jaz.“

„Vrlo se je obnašal vaš sin, Grom,“ se je obrnil zdravnik k Mihčevemu očetu. Gromu pa je bila všeč hvala.

Zdravnik je stopil nazaj k postelji, kjer je ležal Andrejec. Življenje je prišlo na lica dečku, in zdelo se je, da samo spi. Enkrat se je stresel po vsem životu; zamrmral je nekaj nerazločnega in se je obrnil na drugo stran. Toda kmalu se je popravil nazaj in ležal mirno.

Sklonil se je zdravnik k njemu. Ko je pa dvignil glavo, se je smehljaj zadovoljno.

„Rešen je,“ je rekel. „Spi, mirno spi . . . Ko se pa zbudi, bo pa že napol zdrav.“

Ko je izpregovoril te zlate besede, se je sklonil stari Grega k njegovi roki in jo poljubil.

„Oj, gospod,“ je govoril Grega in napol jokal od veselja. „Rešili ste mi nekaj, kar mi je najdražje na svetu . . . Naj vam povrne dobroti Bog, ker jaz vam ne morem.“

Tudi gospa je stiskala zdravniku veselo roko. Saj je ubogi deček, ki leži slaboten tam v postelji, bratec njene ljube Nežice, njene hčerke. Oj, kako bi jokala revica, če bi ležal zdaj bratec mrtev v snegu! Kdo bi jo mogel potolažiti, kdo ustaviti njene solze? — Hvala Bogu, da ga je rešil Grega in zdravnik!

Naročal je še gospod doktor, kako naj ravnaajo z bolnikom, in je obljubil, da pride pogledat zjutraj navsezgodaj. Potem pa je odšel. Za njim

pa so se poslovili tudi drugi, in ostal je sam Grega z gospo in staro Lizo. Sklenil je stari pastir, da se ne gane od dečkove postelje, pa če bi ga tudi s silo odganjali.

„Kakor sin mi je Andrejec,“ je ponavljal. „Siromak ubogi . . .“

Gospa pa se je vsedla poleg dečka na stol. Grega pa je pričel šepetaje pripovedovati o bridki usodi mladega pastirčka in o pijanem gospodarju Črnetu. Gospe se je zgrozilo. Pa pri takem človeku naj ostane deček? Ali se more naučiti kaj dobrega? Slab zgled ima, in slabi zgledi potegnejo najrajši nepokvarjeno mladino za sabo. Ne, nikoli več ne sme nazaj! Za to bo že ona sama poskrbela.

Zadovoljen in vesel je bil stari Grega. Hvaležno je pogledal gospo in jel pripovedovati o današnjem dnevu. Vse je povedal, kako je bil tepen Andrejec in kako je izginil iz hiše. Samo to je zamolčal, da je dvignil Črne roko nad njim, nad Grego, da bi ga udaril po sivi glavi.

„Čudno, da ni Andrejec povedal ničesar, ne meni, ne sestrici,“ je dejala gospa, ko je Grega prenehal.

„Ej, gospa — Andrejec je trmoglavec,“ je odvrnil stari pastir. „Prepričan sem, da bi nikomur ne potožil, pa če bi bil tudi tepen do smrti. Trmoglavec je in je najrajši sam zase . . .“

Tako sta se pogovarjala šepetaje in se ozirala na spečega dečka. A Andrejec je bil miren, kakor bi bil mrtev. Le enakomerno njegovo dihanje je pričalo, da spi, pokojno spi . . . Še nadalje sta se pogovarjala in nobenemu se ni ljubilo iti spat. Dan je že pogledal skozi zagrinjala, in vedno svetlejšje je prihajalo. A Andrejec se še vedno ni prebudil. Naposled je premagal staro gospo spanec. Tja na divan je sedla in zadremala. Grega pa je primaknil stol k postelji in sedel tam mirno, glavo naslonjeno ob dlan. Težke so mu bile oči in loteval se ga je zašpanec. In ni minilo pet minut, pa je zadremal tudi stari Grega.

Prebudil ga je rahel šum, in pogledal je na Andrejca. Ravno je bil odprl deček oči in gledal začudeno krog sebe.

„Oj, Andrejec, kaj si se vendar zbudil?“ ga je radosten nagovoril Grega.

Pogledal ga je Andrejec debelo in izpregovoril: „Kje sem? . . . Povejte mi, stric Grega, kje sem?“

„Pri gospe Amaliji,“ je odvrnil pastir. „Le miren bodi, Andrejec, vse boš še izvedel.“

Zbudila se je tudi gospa in stopila k postelji. „Kako ti je, Andrejec?“

Dolgo jo je gledal deček, potem pa je odgovoril: „Prav dobro — samo slab sem, da se ne morem dvigniti . . .“

„Le potrpi!“ ga je tolažila gospa. „Kmalu bo dobro, in vesel boš spet, Andrejec . . .“

Potem pa je prišel zdravnik. Pregledal je Andrejca in rekel potem zadovoljen: „Nikakih posledic ne bo . . . Jutri, pojutrišnjem pa bo spet čil in zdrav kakor nekdaj. Samo iz sobe ne sme nekaj dni.“

„To se razume,“ je dejala gospa Amalija. „Pri meni ostane, dokler ne okreva popolnoma. Potem bomo pa že videli.“

„Plemenito srce imate, gospa,“ je rekel zdravnik in ji stisnil roko. „Deček vam bo hvaležen vse življenje...“

Zdravnik je še naročil, kaj naj dajo dečku jesti, in potem je odšel. Odšel je pa tudi stari Grega. Kajti danes se je hotel preseliti od Črneta v drugi konec vasi, kjer ga bodo ljubili in spoštovali. Solnce je ravno vzšlo tam izza belih snežnikov in je pogledalo v vsej lepoti na zasneženi gorski svet. Lesketalo se je po vsej dolini, kakor bi bilo posuto na beli preprogi vse polno zlatih biserov...

Komaj se je oddahnil zdravnik doma, je že moral spet vun v mrzlo zimo. Grom ga je prišel klicat in pravil ves v skrbah, da je njegov Mihec nevarno bolan. Bledel se mu že celo noč; neprestano govori o Andrejcu in o njegovi smrti. Glavo pa da ima vročo tako, kot bi gorel ogenj v njej.

In odšel je zdravnik. Ko pa se je vrnil čez uro, je pripovedoval svoji ženi o Andrejcu in Mihcu. Pač je rešen Andrejec iz rok mrzle smrti, a zato je pograbila smrt Mihca. V skrajni vročnici leži zdaj ubogi deček in ni mu več pomoči. Prehladil se je bil snoči, ko je dirjal tako nečloveško, da prinese Andrejcu pomoč. Siromak ne bo učakal niti večera...

In res — popoldne, tako-le ob treh, je zapel žalostno zvonček v zvoniku. Prekrižali so se ljudje in molili za dušo ubogega Gromovega Mihca...

Tretji dan popoldne je bilo, ko sta sedela Grega in Andrejec v prijetno zakurjeni sobi gospe Amalije. Andrejec je bil že popolnoma zdrav in hrepenel je vun na zimsko solnce. A gospa ga še ni pustila. Kam bi pa tudi šel, ko nima nikjer doma?... Tisto popoldne pa mu je pripovedoval Grega, kako ga je našel v snegu tam pod visokim drevesom. O Mihcu pa je pripovedoval, kako ga je pekla vest, ker ni povedal, da je videl Andrejca na potu proti senožetim; kako je šel z njim in hitel potem po zdravniku. Kako je zbolel nato, hudo zbolel, ker se je prehladil tisto noč.

In ko je stric pripovedoval to, so se oglasili na vasi žalostni zvonovi. Tako pojejo, kadar spremljajo koga na pokopališče... Zdrznil se je Andrejec, in težka slutnja mu je vstala v srcu.

„Kdo je umrl, stric Grega?“ je vprašal razburjen. „Ali je umrl Mihec?“

Pokimal je Grega in odgovoril žalostno: „Da, Mihec je umrl... Ravno zdaj je njegov pogreb. Tudi gospa je šla — in zato sva sama.“

Besede ni izpregovoril Andrejec, samo z rokami je zakril obraz in zajokal... Oj, Mihec, Mihec — zakaj si šel? Saj bi bila lahko prijateljica z Andrejcem zdaj, ko si ga rešil smrti. Oj, Mihec, Mihec!...

Jokal je Andrejec in se spominjal, kako ga je pretepel Mihec poleti na senožeti. Zakaj ga je? Saj bi mu bil lahko z lepimi besedami povedal vse. Prijateljica bi bila postala potem in bi bila pasla skupaj. Lepo bi bila prepevala in se veselila... A zdaj je odšel Mihec, naravnost proti nebu je odšel in se ne vrne nikoli več na zemljo. Kajti prelepo je v nebesih... Pa zaradi njega je umrl Mihec, ta ubogi Mihec! Samo zato, da bi rešil njega, ki ga je pretepel poleti na senožeti. Da bi ne bilo Mihca, pa bi

njemu danes zvonili zvonovi in ga spremljali k večnemu počitku. Tiho bi ležal v grobu, in nikoli več bi mu ne gledale oči jasnega solnca in lepih planin . . .

Stresel se je Andrejec in rekel ihteč: „Nikoli te ne pozabim, Mihec!“

Grega ga je pričel tolažiti: „Glej, Andrejec, čudna in modra so pota božja. Če bi bil umrl ti tam v snegu, bi ne dala Mihcu vest nikoli miru, ker bi bil mislil, da je on kriv tvoje smrti. Zdaj pa je rešen vsega. Umrl je s smehljajem na ustnicah, ko so mu povedali, da si ti še živ.“

Andrejec je še jokal, neprestano jokal za mrtvim Mihcem. Zaman so bile vse besede starega Grege. Ni se dal utolažiti.

„Moliva, Andrejec — za Mihčevo dušo moliva,“ je dejal naposled stari pastir. Sklenil je roke in pričel moliti. Utihnil je Andrejec; tudi on je sklenil roke in molil za stricem. Na vasi so pa peli žalostni zvonovi in spremljali zamrlega dečka na zadnjem potu. Zaprl se je grob, in zvonovi so zaplakali zadnjikrat. Utihnili so potem, in globoka tišina je zavladovala po dolini.

Še sta molila Grega in Andrejec, ko se je vrnila gospa Amalija. Spremljal jo je stric Tone, daljni Andrejčev sorodnik, pri katerem je živela Nežica, preden jo je vzela gospa k sebi. Oba sta prišla od pogreba.

„Oj, Andrejec, kar pripravi se,“ je nagovoril stric dečka. „Z mano pojdeš, da boš kaj pomagal pri nas doma.“

„Rad, stric, srčno rad! Samo, če me hočete,“ je odvrnil Andrejec, ki je bil težko pri gospe. Vedno je mislil, da ji je samo v nadlego. A tega ni mogel prenesti Andrejec — trmoglavec. Rajši je delal in stradal in trpel, kakor pa bi bil komu v nadlego.

„Ne boj se, Andrejec,“ mu je rekla gospa prijazno. „Tudi zate bom poskrbela, da ti ne bo hudo na svetu.“

Še tisti dan se je preselil Andrejec v hišo strica Toneta. Bil je že popolnoma zdrav. Dobro bi se mu bilo godilo na novem domu, da bi ne bil imel tistih neprijetnih misli, da je v nadlego sorodnikoma, ki sta sama reveža. Dannadan se je mučil stric in samotež prevažal drva s hribov v vas. Zvečer pa se je vračal truden in zdelan domov, a vendar je bil dobre volje . . . „Glej, zate se trudijo stric,“ je pomislil večkrat Andrejec; „ti pa paseš lenobo.“

In prosil je dolgo, dolgo strica, da so mu dovolili iti z njimi. Sani je vzel Andrejec in šel s stricem v hribe. Ves dan je vozil odtam drva v dolino, stric pa so jih prevažali dol v vas. Dnevi so minevali, in Andrejec sam ni vedel, kam so izginili tako hitro.

(Dalje prih.)

